

پیش‌بینی اضطراب مرگ بر اساس سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیتی

حمیده احمدی کهنلی^۱

کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرنند

مسعود باقری

دانشیار روان‌شناسی دانشگاه شهید باهنر کرمان

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی اضطراب مرگ بر اساس سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیتی (عوامل پنجگانه شخصیت) در دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان است. جامعه پژوهش را همه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه آزاد کرمان تشکیل دادند (۱۴۰۰ نفر)، برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده و ۳۸۰ دانشجو از مقاطع مختلف تحصیلی به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه سرسختی روان‌شناختی اهواز (کیامرثی، ۱۳۷۷)، پرسش‌نامه ابعاد شخصیت نو (مک کری و کاستا، ۱۹۹۲) و پرسش‌نامه اضطراب مرگ (تمپلر، ۱۹۷۰) بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شده است. بین سرسختی روان‌شناختی با اضطراب مرگ رابطه منفی، بین برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دل‌پذیر بودن و باوجدان بودن با اضطراب مرگ رابطه منفی و بین روان‌نژندگرایی با اضطراب مرگ رابطه مثبت وجود دارد. نتایج نشان داد که سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت، اضطراب مرگ را پیش‌بینی می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: سرسختی، عوامل پنجگانه شخصیت، اضطراب مرگ، روان‌شناختی

^۱. نویسنده مسئول

آدرس پست الکترونیکی: hamideh.ahmadi1366@yahoo.com

آدرس پستی: ایران، کرمان، شهرستان قلعه گنج، خیابان امام، کوچه شهید تفضلی، کد پستی؛ ۷۸۹۴۱-۴۸۲۶۶

وصول: ۱۳۹۴/۰۵/۱۳ - پذیرش: ۱۳۹۴/۱۰/۲۵

Prediction of Anxiety Death based on psychological hardiness and personality traits

Ahmadi, H., & Bagheri, M

(Received; 4 Aug, 2015-Accepted; 15 Jan, 2016)

Abstract

The aim of the current study was to predict the death anxiety based on psychological hardiness and personality traits (five factors of personality) in Azad University of Kerman. The population of study included all students of Azad University of Kerman. Using random multi-stage cluster sampling, 380 students were selected. Research tool were Hardiness Questionnaire (K., 1999), NEO Personality Inventory dimensions (McCrae and Costa, 1992) and Templer Death Anxiety Inventory (1970). Data were analyzed using Pearson correlation coefficient and regression analysis. The results showed a negative relationship between death anxiety with psychological hardiness, and with personality traits such as extraversion, flexibility, agreeableness, Conscientiousness. The findings also revealed a positive correlation between death anxiety with the personality trait of. Results indicated that psychological hardiness and personality traits predicted anxiety death.

Keywords: Hardiness, Five Factors of Personality, Anxiety Death, Psychological

مقدمه

افراد با عوامل شخصیتی مختلف، به طور متفاوت با مسایل روبه‌رو می‌شوند؛ شخصیت ساخته‌ وراثت و محیط و دارای صفات و ویژگی‌های متعددی است. آگاهی از ویژگی‌های شخصیتی برای مقابله مؤثر با مشکلات زندگی مفید و سودمند است. ویژگی‌های شخصیتی عمیقاً با نحوه ادراک فرد از جهان و واکنش او به رویدادهای استرس‌زا مرتبط است. طبیعی است که برخی از ویژگی‌های شخصیتی از ویژگی‌های دیگر انعطاف‌پذیرتر است. افرادی که دارای ویژگی‌های شخصیتی انعطاف‌پذیر هستند و همچنین کسانی که نمی‌توانند پاسخ‌های خود را با تقاضای یک موقعیت خاص منطبق سازند، فاقد مهارت‌های

زندگی بوده، بدترین واکنش‌ها را به زندگی نشان می‌دهند. بسیاری از نظریه‌پردازان شخصیت قبول دارند که محیط اجتماعی در شخصیت آدمی تأثیرگذار و با اهمیت است. آدلر، از تأثیر ترتیب تولد سخن گفت و معتقد بود که شخصیت تحت تأثیر جایگاه فرد در خانواده است. هورنای، معتقد بود که فرهنگ و دوره‌ای که در آن بزرگ شده‌ایم، بر شخصیت ما اثر می‌گذارد. ویژگی‌های شخصیتی صفات پایداری هستند که از موقعیتی به موقعیت دیگر چندان تغییر نمی‌کنند. آن‌ها گرایش‌های باثبات و بادوام پاسخ‌دهی به شیوهٔ یکسان به محرک‌های مختلف هستند و می‌توانند پیش‌بینی‌کنندهٔ رفتار فرد در موقعیت‌های مختلف باشند (شولتز و شولتز، ۲۰۰۹). این ویژگی‌ها می‌تواند فرد را در برابر برخی اختلالات آسیب‌پذیر سازند.

ارزیابی شخصیت در دو دههٔ گذشته مشخص کرده است شخصیت می‌تواند به وسیلهٔ یک مدل پنج عاملی بررسی شود (روز، ۲۰۰۹). این مدل، شخصیت را متشکل از پنج عامل اصلی روان نژندگرایی^۱، برون‌گرایی^۲، گشودگی به تجربه^۳، سازگاری^۴ و وظیفه‌شناسی^۵ می‌داند که هر یک از این عامل‌ها، از طریق شش صفت مشخص می‌شوند (تیبارت، ۲۰۱۱). افراد با سطوح پایین روان‌رنجورخویی، دارای ثبات هیجانی هستند؛ اما افراد با روان‌رنجور خوبی بالا، کنترل مناسبی بر هیجانات خود ندارند و برخی از آن‌ها افرادی عصبی، حساس و نگران هستند. برون‌گرایان، عموماً ماجراجو، اجتماعی و پرحرف هستند؛ در حالی که درون‌گرایان کم حرف و خجالتی هستند. افرادی که سطوح بالای تجربه‌پذیری دارند، عموماً دارای علایق وسیعی هستند و تمایل دارند مهارت‌های جدیدی را کسب کنند. صفت سازگاری با مهربانی، همدلی، گرمی و حس هم‌کاری مشخص می‌شود. افراد ناسازگار روابط دوستانهٔ ضعیفی دارند و افراد وظیفه‌شناس دارای اخلاق

¹ - Neuroticism

² - Extraversion

³ - Openness

⁴ - Agreeableness

⁵ - Conscientiousness

کاری، نظم و ترتیب هستند و تمایل دارند کارها را به اتمام برسانند (هوگس، ۲۰۱۲). در پژوهشی با عنوان رابطه صفات شخصیتی، جهت‌گیری مذهبی و وسواس مرگ که با استفاده از مقیاس وسواس مرگ، پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی و پرسش‌نامه پنج عاملی شخصیت نتوانجام گرفت، نتایج نشان داد که مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی (درونی و بیرونی)، صفات شخصیتی (روان‌رنجوری، سازگاری، گشودگی به تجربه، برون‌گرایی و مسئولیت‌پذیری) و وسواس مرگ دو به دو با هم همبستگی دارند. وسواس مرگ از طریق دو بُعد تجربه‌پذیری شخصیت و جهت‌گیری مذهبی پیش‌بینی و تبیین شده است (عیسی‌زادگان، سلمان‌پور و قاسم‌زاده، ۱۳۹۱). در پژوهشی دیگر با عنوان بررسی رابطه بین اضطراب مرگ و صفات شخصیتی در دانش‌آموزان پسر، نتایج نشان داد که میان اضطراب مرگ و روان‌نژندگرایی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، میان اضطراب مرگ و برون‌گرایی رابطه معناداری وجود ندارد. در عین حال میان اضطراب مرگ و گشودگی نیز رابطه معناداری وجود ندارد. در ادامه یافته‌های پژوهش یادشده نشان داده است میان اضطراب مرگ و موافق‌بودن و اضطراب مرگ با باوجدان بودن نیز رابطه معنی‌داری وجود ندارد (شعبانی اواشانق، ۱۳۹۴). در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین اضطراب مرگ و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان نتایج نشان داد بین اضطراب مرگ و ده مؤلفه از ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان همبستگی معناداری وجود دارد و همچنین بین اضطراب مرگ و دو مقیاس (انکار^۱ و بیگانگی^۲) از ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان همبستگی معناداری وجود ندارد (کاسی، ۱۳۸۰).

بعضی عناصر روان‌شناختی نظیر ویژگی‌های شخصیت^۳، کیفیت زندگی افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند؛ از جمله این ویژگی‌ها سرسختی روان‌شناختی^۴ است که امروزه از جایگاه ارزنده‌ای در مطالعات روان‌شناسان برخوردار است. اصطلاح سرسختی

^۱. Denial

^۲. Alienation

^۳. Personality Traits

^۴. Psychological Hardiness

روان‌شناختی را کوباسا (۱۹۷۹) ابداع کرد. وی در توصیف واژه معتقد است که سرسختی روان‌شناختی ویژگی شخصیتی است که فرد واجد آن می‌تواند مشکلات و استرس‌های بین فردی را به شکل کارآمد حل کند و در مواجهه با حوادث از آن به عنوان منبع مقاومت استفاده می‌کند. سرسختی در واقع به عملکرد فرد براساس ارزیابی شناختی اشاره داشته، شامل سه مؤلفه تعهد، کنترل و مبارزه جویی است. در میان عوامل مؤثر بر مقابله با فشارهای روانی، امروزه سرسختی روان‌شناختی به عنوان یک ویژگی شخصیتی کارآمد توجه شده است و بسیاری معتقدند که می‌تواند فعالان مشاغل خدماتی و بیمارستانی را در برابر استرس‌های ناشی از شغل مقاوم کند. مستغنی و سروقد (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سرسختی روان‌شناختی با فشار روانی شغلی پرستاران بیمارستان‌های دولتی شیراز به این نتیجه دست یافتند که بین روان‌رنجورخویی با فشار روانی شغلی پرستاران رابطه وجود دارد. در پژوهشی دیگر با عنوان رابطه سرسختی روان‌شناختی و کیفیت زندگی^۱ با اضطراب مرگ نتایج نشان داد که بین سرسختی روان‌شناختی و اضطراب مرگ رابطه منفی و معنی داری وجود دارد (پورا کبری، خواجهوند خوشلی، اسدی، ۱۳۹۳). ژانک (۲۰۱۰) در پژوهشی که در بین دانشجویان چینی انجام گرفته است، نشان داد که سرسختی با پنج عامل بزرگ شخصیت ارتباط دارد؛ به طوری که سه مؤلفه سرسختی (تعهد، کنترل و مبارزه جویی) با روان‌رنجورخویی ارتباط معنی دار و منفی، و با چهار عامل دیگر شخصیت (برون‌گرایی، گشاده‌رویی، خوشایندی و وظیفه‌شناسی) ارتباط مثبت و معنی داری دارند. در پژوهشی دیگر با عنوان پیش‌بینی امید به زندگی بر اساس سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیتی در بیماران قلب و عروق نتایج نشان داد که رابطه مثبت معنی داری بین سرسختی، برون‌گرایی، باوجدان‌بودن و امید به زندگی وجود دارد. علاوه بر این، بین روان‌رنجوری و امید به زندگی^۲ رابطه منفی وجود دارد. تجزیه و تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که سرسختی روان‌شناختی و در

^۱. Quality of life

^۲. Life Expectancy

میان پنج عامل شخصیت نئو برون‌گرایی بالا و روان‌رنجوری پایین امید به زندگی را پیش‌بینی می‌کنند (فولادی، خادمی، شهیدی، حیدری اقدم، ۲۰۱۵).

یکی دیگر از متغیرهای بررسی‌شده در پژوهش حاضر، اضطراب مرگ^۱ است. اضطراب واکنشی است در برابر خطری نامعلوم، درونی، مبهم و منشأ آن ناخودآگاه و مهارناپذیر است و عوامل متعددی آن را ایجاد می‌کند (استارت و لاریا، ۲۰۰۱). در این میان، انواع خاصی از اضطراب بر اساس منشأ آن شناخته و نام‌گذاری شده‌اند که اضطراب مرگ یکی از مهم‌ترین آن‌هاست. مرگ واقعیتهای اجتناب‌ناپذیر است که به عنوان انگیزاننده‌ای قوی تصور شده که در پشت بسیاری از اظهارات و جست‌وجوهای فلسفی سال‌های زندگی قرار دارد و به خاطر ماهیت پرابهامش برای بسیاری از انسان‌ها به صورت تهدیدآمیز جلوه می‌کند. بلسکی (۱۹۹۹) اضطراب مرگ را انکار، ترس و هیجان‌ات مرتبط به واقعه پایانی زندگی و فراتر از حالت عادی زندگی می‌داند. اضطراب مرگ مفهومی پیچیده است که به سادگی قابل توضیح نیست و به طور کلی شامل مفاهیم ترس از مرگ خود و دیگران است. به بیان دیگر، اضطراب مرگ شامل پیش‌بینی مرگ خود و ترس از فرایند مرگ و مردن در مورد افراد مهم زندگی است (گایر، ۲۰۰۲). رودوالد و آگوست دوتیر (۱۹۸۴) و رودوالد و زون (۱۹۸۹)، نشان دادند افراد با سرسختی بالا در مقایسه با افراد با سرسختی پایین، رویدادهای فشارزا را مثبت‌تر و کنترل‌پذیرتر ارزیابی می‌کنند. همین امر باعث می‌شود تا برانگیختگی‌های فیزیولوژیکی که در اثر ارزیابی منفی رویدادها ایجاد و باعث بیماری می‌شود، در افراد سرسخت کم‌تر باشد. در پژوهشی با عنوان بررسی کیفیت زندگی و صفات شخصیتی پنج عامل نئو با اضطراب مرگ در دانشجویان دانشگاه شاهد نتایج به‌دست آمده نشان داد که اضطراب مرگ، یک رابطه مثبت و مهم با صفات شخصیتی عصبی، یک رابطه منفی و مهم با ویژگی‌های شخصیتی مطلوب و یک رابطه منفی جزئی با ویژگی‌های شخصیتی دیگر (برون‌گرایی، آزادی و باوجدان بودن) دارد

^۱. Death Anxiety

(مداحی، خلعتیری، صمدزاده، امرایی، احمدی، کیخای فرزانه، ۲۰۱۱). هم‌چنین، در تحقیقی با عنوان اضطراب مرگ، برون‌گرایی، روان‌رنجوری و سیگار کشیدن^۱ نتایج نشان داد، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین اضطراب مرگ و مقیاس روان‌رنجوری از پرسش‌نامه شخصیتی آیزنگ وجود دارد؛ اما با مقیاس برون‌گرایی رابطه‌ای وجود ندارد (تمپلر، ۲۰۱۴).

در نتیجه‌گیری از مطالب مطرح شده می‌توان گفت یکی از عوامل روان‌شناختی که ممکن است با اضطراب مرگ ارتباط داشته باشد، شخصیت فرد بیمار است. افراد با جهت‌گیری‌های خود ممکن است در پدید آمدن این بیماری زمینه‌ساعدی را به وجود آورند یا نوع شخصیت آن‌ها موجب سرکوبی بیماری شود. با توجه به روند رو به افزایش اضطراب مرگ، توجه به مؤلفه‌های روان‌شناختی و شخصیتی افراد برای شناخت و سازگاری بیشتر با شرایط روانی آنان ضروری می‌نماید. ویژگی‌های شخصیتی (پنج عامل بزرگ شخصیت) باعث افزایش و کاهش اضطراب مرگ می‌شوند. برای مثال، افرادی که در برون‌گرایی نمره بالایی کسب کنند، اضطراب مرگ در آن‌ها کم‌تر است. ویژگی سرسختی روان‌شناختی شیوه‌رویارویی افراد با مسایل مختلف زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اگر فرد از ویژگی سرسختی روان‌شناختی برخوردار باشد، در مقابل بیماری اضطراب مرگ مصون‌تر است؛ چراکه از مهم‌ترین عوامل شخصیتی که به صورت سدّی در برابر اثرات حاصل از عوامل فشارزا به کار می‌رود، ویژگی سرسختی روان‌شناختی است؛ به طوری که بسیاری افراد با وجود مواجهه با عوامل فشارزا دچار بیماری نمی‌شوند (فرخی، ۱۳۹۰). با توجه به تأثیر متغیرهای پژوهش بر یک‌دیگر در این پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین اضطراب مرگ با سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌ها شخصیت بوده‌ایم.

¹ - Cigarette Smoking

روش

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است که در آن رابطه میان پنج عامل مختلف شخصیت و سرسختی روان‌شناختی به عنوان متغیر پیش‌بین و اضطراب مرگ به عنوان متغیر ملاک سنجیده می‌شود.

جامعه‌ی آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری: در این تحقیق، جامعه آماری، همه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه آزاد کرمان در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ بودند. حجم نمونه، با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۰ نفر از مقاطع مختلف تحصیلی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا) تعیین شد که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا از بین دانشکده‌های دانشگاه به طور تصادفی چند دانشکده انتخاب (پنج دانشکده ادبیات و علوم انسانی، علوم پایه، پرستاری و مامایی، الهیات و معارف اسلامی، فنی و مهندسی) و سپس از هر دانشکده به نسبت تعداد دانشجویان آن دانشکده، چند کلاس به صورت تصادفی انتخاب و از بین افراد حاضر در کلاس‌های دانشکده چند نفر به شیوه تصادفی انتخاب شدند.

ابزار:

مقیاس سرسختی اهواز (AHI):^۱ این مقیاس که توسط کیامرثی، نجاریان و مهربانی زاده هنرمند (۱۳۷۷) تنظیم شده است، ۲۷ ماده دارد و به گونه‌ای تنظیم شده است که آزمودنی‌ها باید به یکی از چهار گزینه «هرگز»، «به ندرت»، «گاهی اوقات» و «اغلب اوقات» پاسخ دهند. دامنه نمره‌ها بین صفر تا ۸۱ قرار دارد. کیامرثی و همکاران (۱۳۷۷)، ضرایب پایایی را برای این مقیاس به دو روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۷۶ محاسبه کردند. غفوری ورنوسفادرائی، کمالی و نوری (۱۳۸۷) روایی این آزمون را به روش روایی هم‌زمان با سه ملاک مقیاس اضطراب عمومی، پرسش‌نامه افسردگی و

^۱. Ahvaz Hardiness Inventory

پرسش‌نامه خودشکوفایی مازلو محاسبه کردند؛ ضرایب به دست آمده برابر با ۰/۶۷، ۰/۶۲ بود.

پرسش‌نامه شخصیتی نئو (NEO):^۱ برای سنجش پنج عامل بزرگ شخصیت، از پرسش‌نامه NEO-PI-R (مک کری و کاستا، ۱۹۸۵، ۱۹۸۶؛ کاستا و مک کری، ۱۹۹۲) با ۶۰ پرسش شامل پنج خرده‌مقیاس (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری، هر کدام ۱۲ پرسش) در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم=صفر تا کاملاً موافقم=چهار) استفاده شد. برای سنجش روایی آزمون از همبستگی بین دو شکل، گزارش شخصی (S) و شکل ارزیابی مشاهده‌گر (I) استفاده شد که حداکثر همبستگی به میزان ۰/۶۶ در عامل برون‌گرایی و حداقل همبستگی به میزان ۰/۴۵ در عامل دل‌پذیربودن به دست آمد. کاستا و مک کری (۱۹۸۵)، ضریب پایایی را برای روان‌رنجورخویی، ۰/۹۰؛ برون‌گرایی، ۰/۷۸؛ تجربه‌پذیری، ۰/۷۶؛ توافق‌پذیری، ۰/۸۶ و برای مسئولیت‌پذیری، ۰/۹۰ گزارش کردند.

مقیاس اضطراب مرگ تمپلر:^۲ مقیاس اضطراب مرگ تمپلر (۱۹۷۰) ابزاری برای اندازه‌گیری اضطراب مربوط به مرگ است که بیش‌ترین کاربرد را در نوع خود داشته است. این مقیاس یک پرسش‌نامه خود اجرایی متشکل از ۱۵ سوال بلی-خیر است که پاسخ بلی نشانگر وجود اضطراب در فرد است. دامنه نمرات این مقیاس از صفر تا پانزده قرار دارد و نمره زیاد (نمره بالاتر از متوسط «نمره هشت») معرف درجه بالایی از اضطراب مرگ است. این ابزار سنجش توسط رجبی و بحرانی (۱۳۸۰) به فارسی برگردانده شده است. ساینو و کلاین (۱۹۹۶)، ضرایب آلفای کرونباخ را برای عامل‌های سه‌گانه‌ای که با روش تحلیل عوامل و ویرایش ایتالیایی این مقیاس به دست آوردند به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۴۹ و ۰/۶۰ گزارش کرده‌اند. تمپلر (۱۹۷۰)، ضریب بازآزمایی مقیاس اضطراب مرگ را ۰/۸۳

^۱. Neuroticism Extraversion- Openness

^۲. Templer Death Anxiety Scale

به‌دست آورده‌است. در تحقیقی که توسط رجبی و بحرانی (۱۳۸۰) دربارهٔ اضطراب مرگ انجام شد، ضریب اعتبار تصنیف مقیاس اضطراب مرگ پس از اعمال فرمول تصحیح اسپیرمن معادل ۰/۶۲ محاسبه شد. همچنین، همسانی درونی پرسش‌نامه نیز با کمک محاسبهٔ معادل ۰/۷۳ به دست آمد و برای روایی مقیاس اضطراب مرگ از دو آزمودنی مقیاس نگرانی مرگ و پرسش‌نامه آشکار استفاده شد. ضریب همبستگی بین مقیاس اضطراب مرگ و مقیاس نگرانی مرگ ۰/۴۰ و اضطراب آشکار ۰/۴۳ به دست آمد.

روش اجرا: پرسش‌نامه‌ها به طور تصادفی بین دانشجویان توزیع و سپس جمع‌آوری شد. نحوهٔ ترتیب ارائه پرسش‌نامه‌ها به شرکت‌کنندگان به صورت تصادفی بود و محقق، شخصاً آن‌ها را توزیع کرده و به سؤالات شرکت‌کنندگان دربارهٔ پرسش‌نامه‌ها و هدف اجرای تحقیق پاسخ می‌داد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: بعد از نمره‌گذاری پرسش‌نامه‌ها، با استفاده از نرم افزار آماری ۱۶- spss داده‌ها تجزیه و تحلیل شد. داده‌های به‌دست آمده با استفاده از آزمون رگرسیون چندمتغیره بررسی شد.

یافته‌ها

برای تعیین این که آیا ویژگی‌های شخصیت و سرسختی روان‌شناختی، اضطراب مرگ در دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان را پیش‌بینی می‌کنند، از آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد. در این آزمون، اضطراب مرگ به عنوان متغیر ملاک و سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت، به عنوان متغیر پیش‌بین به الگو وارد شدند.

جدول ۱. نتایج تحلیل واریانس متغیرهای اضطراب مرگ، سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های

شخصیت

ضریب تعیین (R ²)	ضریب همبستگی چندگانه (R)	آماره F	میانگین مجذور (MS)	درجهٔ آزادی (DF)	واریانس (SS)
۰/۲۴	۰/۴۹	۲۰/۳۳	۱۸۹/۴۶	۶	۱۱۳۶/۷۹

		(۰/۰۰۱)			
-	-	-	۹/۳۱	۳۷۴	۳۴۸۴/۴۴
-	-	-	-	۳۸۰	۴۶۲۱/۲۰

جدول شماره یک، ضریب همبستگی چندگانه که عبارت است از ضریب همبستگی پیرسون نمرات پیش‌بینی شده از روی معادله رگرسیون و نمرات مشاهده شده را نشان می‌دهد که در این جا ۰/۴۹ است. هم‌چنین مقدار ضریب تعیین معادله رگرسیون پیش‌بینی اضطراب مرگ بر اساس سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت ۰/۲۴ است که نشان می‌دهد ۲۴ درصد واریانس متغیر وابسته (اضطراب مرگ) توسط متغیرهای سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت تبیین شده است. علاوه بر این، آماره F حاصل از تحلیل واریانس، ۲۰/۳۳ به دست آمده است که معنادار بوده، نشان‌دهنده این است که بین گروه‌ها به علت اجرای متغیر مستقل اختلاف معنادار وجود دارد و فرضیه صفر که مبنی بر نبود رابطه بین متغیرها است، رد می‌شود. در جدول دو، نتایج برآورد رگرسیون آورده شده است.

جدول ۲. نتایج برآورد رگرسیون بین متغیرهای اضطراب مرگ، سرسختی روان‌شناختی و

ویژگیهای شخصیت

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
ضریب ثابت	۱۱/۰۷	۱/۶۰۱	۱۰/۱۲	۰/۰۰۱
سرسختی روان‌شناختی	-۰/۰۸	-۰/۰۱	-۵/۷۱	۰/۰۰۱
روان‌نژندگرایی	۰/۱۱	۰/۰۲	۵/۶۹	۰/۰۰۱
برون‌گرایی	-۰/۰۶	۰/۰۱	-۳/۴۲	۰/۰۰۱
انعطاف‌پذیری	-۰/۰۳	۰/۰۱	-۲/۶۸	۰/۰۰۱
دلپذیر بودن	-۰/۰۱	۰/۰۰	-۴/۵۱	۰/۰۰۱
باوجدان بودن	-۰/۰۳	۰/۰۱	-۳/۲۷	۰/۰۰۱

با توجه به جدول دو که ضریب متغیر سرسختی روان‌شناختی (-۰/۰۸) و هم‌چنین آماره t که در سطح ۵ درصد معنادار است، نتایج نشان می‌دهد که به ازای یک واحد تغییر در متغیر سرسختی روان‌شناختی به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت بودن دیگر متغیرهای

مستقل موجود در مدل رگرسیون، که در این‌جا ویژگی‌های شخیصت هستند، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/08$ - واحد کاهش می‌یابد. همچنین، ضریب متغیر روان‌نژندگرایی ($0/11$) است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر روان‌نژندگرایی به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت‌بودن دیگر متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/11$ واحد افزایش می‌یابد. ضریب متغیر برون‌گرایی $0/06$ است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر برون‌گرایی به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت‌بودن دیگر متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/06$ واحد کاهش می‌یابد. ضریب متغیر انعطاف‌پذیری $0/03$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر انعطاف‌پذیری به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت‌بودن دیگر متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/03$ واحد کاهش می‌یابد. ضریب متغیر دل‌پذیربودن $0/01$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر دل‌پذیربودن به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت‌بودن سایر متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/01$ - واحد کاهش می‌یابد. ضریب متغیر باوجدان بودن $0/03$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر باوجدان بودن به عنوان متغیر مستقل، با فرض ثابت‌بودن دیگر متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون، متغیر اضطراب مرگ به عنوان متغیر وابسته به اندازه $0/03$ - واحد کاهش می‌یابد.

در ادامه، ابتدا به نتایج ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش حاضر و سپس به بررسی و آزمون فرضیه‌های فرعی مطرح‌شده در پژوهش حاضر پرداخته شده است.

جدول ۳. ضریب همبستگی بین متغیرهای سرسختی روان‌شناختی، ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب مرگ

اضطراب مرگ			متغیر
تعداد	معناداری	ضریب همبستگی	
۳۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۳۷	سرسختی روان‌شناختی
۳۸۰	۰/۰۰۰	۰/۴۰	روان‌نژندگرایی
۳۸۰	۰/۰۲	-۰/۱۱	برون‌گرایی
۳۸۰	۰/۰۲	-۰/۶۶	انعطاف‌پذیری
۳۸۰	۰/۰۴	-۰/۱۰	دل‌پذیربودن
۳۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۱۳	باوجدان بودن

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص شده است که ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای سرسختی روان‌شناختی و اضطراب مرگ برابر با $-0/37$ است که کوچک‌تر از سطح معناداری ۱٪ است. بین متغیرهای روان‌نژندگرایی و اضطراب مرگ برابر با $0/40$ است که کوچک‌تر از سطح معناداری ۱٪ است؛ لذا بین دو متغیر با توجه به ضریب همبستگی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، بین متغیرهای برون‌گرایی و اضطراب مرگ برابر با $-0/11$ است که کوچک‌تر از سطح معناداری ۵٪ است. بین متغیرهای انعطاف‌پذیری و اضطراب مرگ برابر با $-0/66$ است که کوچک‌تر از سطح معناداری ۱٪ است. بین متغیرهای دل‌پذیربودن و اضطراب مرگ برابر با $-0/10$ است که کوچک‌تر از سطح معناداری ۵٪ است. بین متغیرهای مسئولیت‌پذیری و اضطراب مرگ برابر با $-0/13$ و کوچک‌تر از سطح معناداری ۱٪ است؛ لذا بین دو متغیر با توجه به ضریب همبستگی، رابطه منفی و معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که با افزایش متغیر باوجدان‌بودن، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی اضطراب مرگ بر اساس سرسختی روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیت (پنج عامل بزرگ شخصیت) بود.

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها که با استفاده از رگرسیون چندمتغیره انجام شد، نشان داد که بین سرسختی روان‌شناختی با اضطراب مرگ رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بدین معنی که با افزایش سرسختی روان‌شناختی، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد.

این نتایج با پژوهش پوراکبری و همکاران (۱۳۹۳) هم‌خوان است. سرسختی، نگرش درونی خاصی را به وجود می‌آورد که شیوه رویارویی افراد با مسایل مختلف زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سرسختی باعث می‌شود که فرد به منابع استرس‌زا واقع بینانه و با بلندنظری توجه کند. هر چه این ویژگی در انسان رشد یافته‌تر باشد، ترس ناخودآگاه وی از مرگ و پایان زندگی کم‌تر می‌شود و این افراد با اعتماد به نفس و برنامه‌ریزی که دارند سعی می‌کنند به جای فرار از اضطراب با آن کنار بیایند.

هم‌چنین نتایج تحقیق حاضر نشان داد بین روان‌نژندگرایی و اضطراب مرگ رابطه وجود دارد. با توجه به ضریب همبستگی به‌دست آمده، بین دو متغیر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین معنی که با افزایش روان‌نژندگرایی، اضطراب مرگ افزایش می‌یابد.

این نتایج با پژوهش شعبانی اوشانق (۱۳۹۴) ناهم‌خوان است و با پژوهش مداحی، خلعتبری، صمدزاده، امرایی، احمدی، کیخای فرزانه (۲۰۱۱) هم‌خوان است.

نمره بالا در روان‌رنجورخویی نشان می‌دهد که فرد در حل و فصل اضطراب‌ها و تعارض‌ها خود را ناتوان نشان می‌دهد و دچار برخی نشانه‌های بیمارگونه می‌شود که او را رنج می‌دهند. افراد روان‌رنجور به دلیل اضطراب و نگرانی، قادر به انجام بهینه تکلیف نیستند و بیش‌تر مستعد بیماری‌های روان‌شناختی هستند. شخصیت روان‌رنجورخو از موقعیت‌های جدید و چالش‌انگیز اجتناب کرده، بیش‌تر موقعیت‌های آشنا را ترجیح

می‌دهد و در نتیجه، پیش‌بینی و فکر کردن به مرگ برای وی تحمل‌ناپذیر می‌شود (کاستا و مک کری، ۱۹۹۲).

هم‌چنین، نتایج نشان داد بین برون‌گرایی و اضطراب مرگ رابطه وجود دارد. با توجه به ضریب همبستگی به‌دست‌آمده بین دو متغیر رابطه منفی و معنادار وجود دارد. بدین معنی که با افزایش برون‌گرایی، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد.

این نتایج با پژوهش شعبانی اواشانق (۱۳۹۴) ناهم‌خوان است و با پژوهش مداحی و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوان است.

برون‌گرایی شامل ویژگی‌هایی از قبیل تحریک‌پذیری، مردم‌آمیزی (میل به برقراری روابط بین فردی)، پرحرفی، اعتماد به نفس و ابراز هیجانات و احساسات به مقدار زیاد است. از این رو، وقتی ویژگی برون‌گرایی افزایش پیدا کند، افراد سازگاری بیشتری نشان می‌دهند و فشار روانی کم‌تری را تجربه می‌کنند؛ در نتیجه، راحت‌تر می‌توانند با واقعیت مرگ کنار آیند.

از دیگر نتایج تحقیق این است که بین متغیرهای انعطاف‌پذیری و اضطراب مرگ رابطه وجود دارد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین دو متغیر رابطه منفی و معنادار وجود دارد؛ بدین معنی که با افزایش انعطاف‌پذیری، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد.

این نتایج، با پژوهش شعبانی اواشانق (۱۳۹۴) ناهم‌خوان است و با پژوهش مداحی و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوان است. افراد انعطاف‌پذیر واقعیت مرگ را بهتر درک می‌کنند و خودشان را آماده پذیرش آن می‌کنند. انعطاف‌پذیری باعث نوع دوستی، احساس هم‌دردی و تمایل کمک به دیگران می‌شود؛ در حالی که اضطراب مرگ در مواردی باعث سوءظن به دیگران و بی‌احساس بودن راجع به هم‌نوعان می‌گردد (هنرمند، ۱۳۸۹).

هم‌چنین، نتایج نشان داد که بین دل‌پذیر بودن و اضطراب مرگ رابطه وجود دارد. با توجه به ضریب همبستگی به‌دست‌آمده بین دو متغیر رابطه منفی و معنادار وجود دارد. بدین معنی که با افزایش دل‌پذیر بودن، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد.

این نتایج با پژوهش شعبانی اوشانق (۱۳۹۴) ناهمخوان است و با پژوهش مداحی و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوان است. افرادی که در دل‌پذیر بودن نمره بالایی می‌آورند، انعطاف‌پذیر و خلاق بوده، بهتر قادرند در هنگام مواجهه با موقعیت استرس‌زا، تعدادی از شیوه‌های مقابله را که برای مواجهه با آن موقعیت کارسازترند، به کار گیرند. با توجه به این که مرگ در چگونگی اجتماعی شدن فرد ریشه دارد، این افراد آمادگی بیش‌تری برای رویارویی با مرگ دارند و سعی می‌کنند با اضطراب ناشی از آن کنار آیند.

هم‌چنین، نتایج نشان داد که بین باوجدان بودن و اضطراب مرگ رابطه وجود دارد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد بین دو متغیر رابطه منفی و معنادار وجود دارد. بدین معنی که با افزایش باوجدان بودن، اضطراب مرگ کاهش می‌یابد. این نتایج با پژوهش شعبانی اوشانق (۱۳۹۴) ناهمخوان است و با پژوهش مداحی و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوان است. افراد باوجدان اهل سازمان‌دهی و پرداختن به جزئیات کارها هستند. این افراد به دلیل کنترلی که بر رفتارهای خود دارند با واقعیت مرگ سازگارترند و در واقع، مرگ نیروی محرکی است برای این که آن‌ها به طور کامل و بهتر زندگی کنند.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به نمونه آماری که دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان در سال تحصیلی ۹۲-۹۳ است، اشاره کرد. بر این اساس، نمی‌توان نتایج این پژوهش را به تمام مقاطع سنی و تحصیلی تعمیم داد. یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش تعداد اندک تحقیقات انجام‌شده در این زمینه بود و پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، متغیرهای دیگر از جمله جنسیت در رابطه با اضطراب مرگ بررسی شود؛ هم‌چنین، این پژوهش در دیگر شهرها و هم‌چنین نمونه‌های دیگر هم بررسی شود.

منابع

- پوراکبری، فهیمه؛ خواجوند خوشلی، افسانه؛ اسدی، جوانشیر (۱۳۹۳). رابطه سرسختی روان‌شناختی و پوراکیبیت زندگی با اضطراب مرگ در پرستاران. مجله توسعه پژوهش در پرستاری و مامایی. ۱۱ (۲)، ۵۳-۵۹.

رجبی، غلامرضا و بحرانی، محمود (۱۳۸۰). تحلیل عاملی سوال‌ها مقیاس اضطراب مرگ. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱(۲۰)، ۳۳۲-۳۴۳.

شعبانی اوشانق، علی اکبر (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین اضطراب مرگ و صفات شخصیتی در دانش‌آموزان پسر پایه اول متوسطه (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود دانشکده علوم انسانی.

شولتز، دوان و شولتز، سیدنی الن (۲۰۰۹). نظریه‌های شخصیت. یحیی سید محمدی (۱۳۸۸). تهران. نشر ویرایش.

عیسی زادگان، علی؛ سلمان پور، حمزه؛ قاسم زاده، ابوالفضل (۱۳۹۱). رابطه صفات شخصیتی، جهت گیری مذهبی و وسواس مرگ، ۵ (۲)، ۶۴-۸۲.

غفوری ورنوسفادرائی، محمدرضا؛ کمالی، مهدی و نوری، ابوالقاسم (۱۳۸۷). رابطه انگیزه پیشرفت و سرسختی روان‌شناختی با هیجان خواهی و مسئولیت‌پذیری. مجله دانش و پژوهش در روانشناسی، بهار و تابستان ۱۳۸۷ (۳۵-۳۶)، ۱۶۵-۱۸۸.

فرخی، احمد (۱۳۹۰). مقایسه سرسختی ذهنی افراد در سطوح مختلف مهارتی. نشریه پژوهش، ۸، ۳، ۶۱.

کاوسی، منصور (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین اضطراب مرگ و ویژگیهای شخصیتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایذه (پایان نامه). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی.

کیامرثی، آذر؛ نجاریان، بهمن و مهرابی زاده هنرمند، مهناز (۱۳۷۷). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش سرسختی روان‌شناختی. مجله روانشناسی، ۷، ۲۷۱-۲۸۴.

مستغنی، سارا و سروقد، سیروس (۱۳۹۱). رابطه ویژگیهای شخصیتی و سرسختی روان‌شناختی با فشار شغلی پرستاران بیمارستان‌ها دولتی شیراز. مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۳ (۴)، ۱۲۴-۱۳۲.

هنرمند، مهناز (۱۳۸۹). بررسی رابطه ویژگیهای شخصیتی و عوامل فردی - خانوادگی آن. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی، ۳، ۱۸۵-۱۹۵.

Belsky, g. (1999). The psychology of aging. Brooks/ cole.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). NEO PI-R professional manual: Revised NEO personality Inventory (NEO PI - R) and NEO Five-Factor inventory (NEO - FFI). Odessa, FL: psychological Assessment Resources.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). The NEO personality inventory manual. Odessa, FL: psychological Assessment Resources.

- Fouladi, N., & Khademi, A., & Shahidi, E., & Heidari Aghdam, B (2015). Predicting Life Expectancy Based On Psychological Hardiness And Personality Traits In Cardiovascular Patients. *International Journal Of Review In Life Sciences*, 5(3), 306-312.
- Gire, G. T (2002). How death imitates life: Cultural influences on conceptions of death and dying. In: W. G. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes, & D. N. Sattler (Eds.). *Online Reading in Psychology and Culture*.
- Hox, K. (2012). Creative personality, *American journal of psychology*, 51(7), 564-566.
- Kobasa, S. C. (1979). stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of personality and social psychology*, 37, 1-10.
- Madahi, M. E., & Khalatbari, J., & Samadzadeh, M., & Amraei, M., & Ahmadi, R., & Keikhayfarzaneh, M. M. (2011). The study of the Quality of life and Personality Traits of NEO five factors concerning Death Anxiety in shahed university students. *International Journal of Scientific & Engineering Reserch*, 2(12), 2229-5518.
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1986). Clinical assessment can benefit from recent advances in personality psychology. *American psychologist*, 4, 1001-1003.
- Rhodewalt, F., & Agustsdottir, S. (1984). On the relationship of hardiness to the Type a behavior pattern: perception of life events versus coping with life events, *journal of Research in Personality*, 18, 212-223.
- Rhodewalt, F., & Zone, G. B. (1989). Appraisal of life change, depression, and illness in hardy and nonhardy women. *journal of Personality and Social Psychology*, 56, 81-88.
- Ross, D. J. (2009). *The social psychology of music*, New York: Oxford University Press.
- Saggino, R., & kline, P. (1996). Item factor analysis of the Italian version of the death anxiety scale. *journal of clinical psychology*. 52, 329-333.
- Stuart, G. & Laraia, M. (2001). *principles and practice of psychiatric nursing*. 7 ed. mosby. inc. st. louis, Missouri. USA.
- Templer, D. I. (2014). Death Anxiety: Extraversion, Neuroticism, And Cigarette Smoking. *Omega Journal Of Death And Dying*, 3(1), 53-56.
- Templer, D. I. (1970). The construction and validation of a death anxiety scahe. *The journal of general psychology*, 82, 165-177.

-
- Tibaret, D. H. (2011). Developing concepts of musical style, *Musicaescentiae*, 3, 193-216.
- Zhang, L. F. (2010). Hardiness and the Big Five personality traits among Chinese university students. *Learnue and Individual Differences*, 21(1), 109-113.